

DAVID TOMÍČEK

VÍRA, ROZUM A ZKUŠENOST V LIDOVÉM LÉČITELSTVÍ
POZDNĚ STŘEDOVĚKÝCH ČECH

PRAHA 2008

Posudek oponentky

Práce Davida Tomíčka se zabývá zajímavou tematikou, která, ač ji řeší na pozadí pozdně středověkých Čech, nepřestala být aktuální dodnes. Je samozřejmě, jak autor uvádí hned v úvodu, že se téma také potkává s pojmy každodenní život či dějiny mentalit. Souhlasit také lze s periodizační charakteristikou, již doktorand užil. Postupně jsou diskutovány a přesvědčivě prezentovány základní pojmy. Metodologická východiska, s nimiž autor pracuje, jsou dle mého přesvědčení nosná.

První kapitola je věnována magii, což je nejen „nauka ošemetná“, ale i terminologicky ne právě jednoznačný pojem. Práce postupuje od obecné definice magie ve středověké kultuře přes intelektuální magii renesančních učenců k magii v lidové kultuře. Magie jako součást hermetismu byla v renesanci znovu objevena a dále rozvinuta zejména u učenci a umělci, právě proto možná mohla být v prvních dvou podkapitolách pojmově ještě strukturovaněji propracována. Naopak v lidové kultuře je magické „vědění“ široce recipované až v 18. a 19. století – v souvislosti s koncem čarodějnických procesů, zmatení z racionality, nástupem sběratelských zájmů všeho druhu apod., takže výklad je dostatečný.

Druhá kapitola prezentuje přehledovou studii proměn lékařské vědy ve středověku a renesanci, jež končí v českých zemích. V dalších částech se již dostáváme k jádru práce. Zde je vidět systematická pečlivá práce, rozsáhlý průzkum původních pramenů a literatury včetně zahraniční, jež dokazuje doktorandovu řemeslnou erudici a jazykovou vybavenost. Studium přeshraničních pramenů považuji za obzvlášť důležité, neboť komparace vede i k tomu, že zdánlivě jednoznačná interpretace jedné (zde české) materie se může ukázat v zcela jiném posunu, významu. V podkapitole 3.8. Když léčí Židé... – argumenty zdůvodňující kritiku židovských léčebných zákroků jsou přesvědčivé, nicméně by se možná daly doplnit o kontinuální dějinný antijudaismus.

Kapitola čtvrtá a pátá jsou imponantním přehledem léčebných předmětů a rituálů, jež jsou také zevrubně interpretovány v kontextu antické i křesťanské literatury. Poslední část práce věnovaná verbálním formulím je velice komplikovaná, kromě jiného vyžaduje především velmi solidní teologické znalosti, které David Tomíček bezesporu má. V případě závěru kapitoly 6.2. s odkazem na cisterciáky na Zelené hoře u Nepomuku se lze těžko ubránit asociaci na Santiniho kabalistické řešení Zelené hory ve Žďáře nad Sázavou.

Vzhledem k nosnému metodologickému pojetí, široké komparaci pramenů a literatury nepochybuji o tom, že práce je přínosem pro dějiny lékařství. Dovoluji si však upozornit, že má význam i mezioborový. Při výzkumu lidové zbožnosti jistě není překvapením, že tzv. „čarodějné knížky“, domácí lékárny apod. přežívají přes osvícenství (i tehdy např. filosof Ernst Urban Keller napsal, že narazil na dva nekromanty a vyžadoval po nich setkání s Aristotelem), do moderní doby. Ostatně, když po roce 1989 jako jedna z prvních knih lidového lékařství vyšla Rakušanka Marie Treben, jednu chvíli to vypadalo, že se výlučně zázračnými bylinami začal léčit celý národ. Můžeme-li však v rámci bavorského řádu redemptoristů v Altötting dokumentovat v 19. století neuvěřitelnou směs mysticismu, léčitelství apod. (tzv. tajemství „vyššího vedení“ – Geheimnis der „Höheren Leitung“), jež získalo díky skvělému lobbyismu podporu i největších církevních autorit včetně římských, pak můžeme směle uvažovat i o rozšíření práce do sféry moderních dějin.

Po formální stránce je disertace zpracovaná odpovídajícím způsobem, je psána kultivovaným jazykem, má řádný poznámkový aparát, počítačová sazba nezklamala.

Disertační práce prokazuje předpoklady autora k samostatné tvořivé vědecké práci a k udělení titulu „Ph.D.“ za jménem.

Doc. PhDr. Kristina/Kaiserová, CSc.